

HISTÒRIES DEL MAR DE LA COSTA DAURADA I EL DELTA DE L'EBRE

Ressenya de Margalida Coll Llompart

Històries del mar de la Costa Daurada i el Delta de l'Ebre, d'Edicions Sidillà, és un recull de deu narracions breus que tenen com a base les converses orals que l'escriptor Ignasi Revés i Revés (Sarrocà de Lleida, 1976) ha mantingut amb gent de la mar de la Costa Daurada i del Delta de l'Ebre. Amb anterioritat, Revés ha publicat diversos llibres com *Esmorzars a Lleida* (2009), *Esmorzars a l'Ebre* (2010) i la novel·la *Oli en llum* (2008).

L'obra ha estat prologada per l'escriptor Baltasar Casanova Giner, bon coneixedor del Delta de l'Ebre, i ha estat il·lustrada a llapis per David Granato Martínez. Ignasi Revés ha dut a terme una tasca de recerca oral i per això ha establert contacte amb pescadors i gent de la mar de llocs diversos de la costa tarragonina, amb qui posteriorment s'ha entrevistat. Una vegada enregistrades les converses, segueix una tasca acurada de transcripció de l'oralitat i, en aquest cas l'autor ha optat per una selecció i una reducció de la informació a treballar, i així ho explica "... jo no ho escric mai tot". Revés ha recreat de manera literària els relats i anècdotes que els informadors li han explicat i hi ha intercalat la veu en primera persona d'aquests narradors. El registre col·loquial que ha combinat amb el literari embolcalla aquestes narracions marineres amb la intenció d'aconseguir autenticitat. En els relats descobrim mots, un cabal lèxic que reflecteix els parlars propis dialectals de cada localitat, així com trets morfològics propis tals com l'article *lo*, els pronoms *natros*, *naltrus*, els demostratius *este*, *est*, *aquet* combinacions pronominals *mo'ls*, *mo's*, canvis en la morfologia verbal, etc. i tot plegat aporta a l'obra un grau alt de versemblança.

L'autor ha recorregut la Costa Daurada i ha recopilat relats de llocs com Torredembarra, Altafulla, el Serrallo, Vila-seca, Salou, Cambrils, Calafat, l'Ametlla de Mar i l'Ampolla. Així mateix, el recorregut ha continuat per llocs del Delta de l'Ebre com Deltebre, Sant Carles de la Ràpita i les Cases d'Alcanar.

Cada una de les narracions va encapçalada per un títol que denota el seu contingut, n'hi ha de referits a llocs i gentilicis, a personatges peculiars, entre d'altres. Al final de cada relat, l'autor hi escriu un comentari on afegeix informació addicional sobre els protagonistes o notes que contextualitzen la història. Les deu narracions tenen en comú que totes parlen de la mar, encara que des d'òptiques diverses, i es titulen així: "Gràcies i desgràcies", "A la Cala són caleros", "Camarades", "Serrallencs", "Demà, ahir, avui", "Cases", "Ximo, el carboner", "Marins de terra endins", "Caps de sucre", "Tio Gel", "La memòria del Ros", "Baix-a-mar", "Arts", "Pepito Manchón", "Vull ser pescador i no flare", "El mestral no fa mal", "La gran família", "Entre dues aigües" i "Música i lletres". Quant al seu contingut, val a dir que en ocasions ha estat el mateix

protagonista qui ha relatat la història, sobre fets que ha viscut i en altres, s'entremesclen relats que han arribat per tradició oral. D'entre qui ha explicat vivències i peripècies pròpies hi ha els següents personatges:

Ximo, el Carboner que és de Sant Carles de la Ràpita, ha estat un rodamón que ha viatjat per més de cinquanta països al llarg de la seva vida. Ara es dedica a vendre peix, mig d'amagat, i afirma que “molts dies perd més del que guanya perquè, no hi ha un duro”.

Pepito Brull, de Salou, és conegut ell i tota la seva família com els Caps de Sucre. El seu pare de petit tenia el cabell emblanquinat i d'aquí ve el malnom familiar. Els seus avantpassats provenien de la Cala.

A Pere Balfegó, Peret del Gel, mai no li ha agradat la mar, però era la seva feina i el seu deure. Ho explica de la manera següent: “Jo no he sigut pescador. He sigut un empresari de la mar. A la mar hi he anat pel valor afegit del producte”. En canvi, el seu pare, el Tio Gel, havia estat un veritable llop de mar. Li deien Gel perquè sempre tenia fred, però podia passar fins a dotze hores a la mar perquè quan anava xop s'escalfava la roba de baieta amb què anava vestit a l'interior de la barca i així aconseguia aïllar la gelor de fora. Ho feia tantes vegades com fos necessari.

Francesc Perol, el Ros de la Guita, recorda anècdotes de la Guerra Civil ja que va formar part als desset anys de la Lleva del Biberó, va ser ferit a l'esquena i també va patir tifus. El Ros és tota una institució al Serrallo, amb noranta-tres anys conserva una memòria fotogràfica, prodigiosa.

Pepito Manchón, de les Cases d'Alcanar, conta històries de quan a la mar tot eren tragèdies. El fet de fer servir barques de rem i de vela obligava als pescadors a estar a mercè de la mar, del vent i del temps que feia. Pepito té una gran família: una muller, tres fills pescadors, una filla i néts. Els diumenges d'hivern es reuneixen per dinar i sempre parlen de la mar i del temps.

Totes aquestes persones, d'edat avançada, afortunadament encara han pogut explicar la seva vida en primera persona. Un altre personatge de qui també es parla és el Tio Pequeño que és un pescador molt recordat i, fins i tot, té una cançó dedicada, “La farola”, que ha esdevingut un himne, un símbol de la terra i de la mar.

A més hi ha altres informadors com Carlos Rom, Vicent Margalef –Catalí–, lo Moro, Ramon Forner, Ramon Ribot, Antoni Mas, Pepe Molina, Cisco i Victoria Bairaguet, Gabriel Comes, Joan Vives, entre d'altres, que han explicat com eren les coses abans, com es vivia la mar, com eren les festes, què i com es menjava, la duresa de la pesca i les desgràcies provocades pel mal temps i els cops de mar. Així mateix, és interessant la llarga relació de malnoms que apareix dispersa, però en abundància dins el teixit narratiu. Enumeram a tall d'exemple els següents: los Pedaços, los Pistoles, Rafels d'Espina, los Poricos, Cansalada, el Tio Joan de la Carn Crua, el Tio Vueltas, etc. Aquests sobrenoms serveixen per identificar, individualitzar i situar les persones; així com també funcionen com a símbols d'identitat i d'arrelament a un lloc concret.

És a més destacable que en els diversos relats trobam el retrat de diferents pobles i barris mariners, així podem conèixer quin va ser el seu passat, “els pobles, ne tenen

molta, d'història", quin és el seu present i, fins i tot, el que els esguarda el futur. A continuació esbossam les pinzellades que millor caracteritzen aquests indrets:

L'Ametlla de Mar és coneguda també popularment per "la Cala". És una terra erma, tot codolar i molt calcària. Molts caleros deixaren casa seva per anar a cercar una vida millor; Vicent Margalef, Catalí, diu que se'n poden trobar "des de Huelva fins a França". Els caleros són generosos, atents, oberts, espontanis i molt familiars.

Salou va rebre gent que provenia de la Cala perquè hi anaren "empesos per la gana i el garbí". Actualment, Salou té un port esportiu i els mesos d'estiu hi arriba gent de procedències diverses, fet que en modifica la fesomia i el caràcter. "La gent s'ha decantat pel turisme" i tot plegat dilueix la seva identitat de poble de pescadors.

En una altra localitat, l'Ampolla, hi havia pescadors que els mesos d'estiu anaven a treballar a Barcelona perquè el peix s'hi pagava a més bon preu. Pepe Molina conta que al poble "hi havia molt de peix, poc diner i ho passàvem molt malament". El petit espigó que hi havia a l'Ampolla amb el temps s'ha convertit en el port actual. La majoria dels pescadors pescaven al riu Ebre. Per enviar el peix a vendre a Tortosa, quan no podien anar a la vela per vent desfavorable, anaven a la sirga, és a dir, homes i animals estiraven una corda que estava lligada a la proa o al pal de l'embarcació. Ho feren d'aquesta manera fins que el 1864 es va inaugurar la línia de ferrocarril. L'Ampolla ja tenia estació i els pescadors pogueren enviar el peix a través del tren.

El Serrallo és el barri mariner de Tarragona, és talment com un poble dins la ciutat. Abans, els de Tarragona eren considerats els rics i els del poble, els pobres.

Torredembarra és conegut popularment com a "Baix-a-mar" i no hi feren port. Aquest barri de pescadors tenia vida tot l'any, les festes que s'hi celebraven eren molt animades. Ara només queden quatre bots. Des de la platja es pot veure l'escultura Alfa i Omega que s'eleva de dins de l'aigua, obra de Rafael Bartolozzi.

A Sant Carles de la Ràpita es pesca peix en gran abundància, gràcies al riu Ebre i a uns mesos de veda que es fan cada any. La confraria de pescadors és líder de facturació de peix a tot Catalunya. Els rapitencs són gent oberta que dóna molta importància a l'amistat.

A les Cases d'Alcanar no hi havia port i els socis de la confraria de pescadors varen haver de fer front a la seva construcció. Quan es va alçar la Plataforma Castor, l'ajuntament d'Alcanar va fer costat als seus opositors ja que tenien informes dels perills provocats per la seva explotació. Les instal·lacions a terra es construïren entre Vinaròs i Alcanar, aquesta darrera població era la que els tenia més a prop, just a dos kilòmetres.

Al Deltebre la pesca es feia tradicionalment a la deriva o bé parats a la platja amb la canya. Els estrangers varen introduir el *curricán*, és a dir, la pesca en moviment. En els anys noranta hi havia molta demanda de pesca per part dels turistes alemanys, però quan Alemanya va entrar a l'euro, en va disminuir molt el turisme i la pesca també.

Al Cap de Tortosa, s'hi aixecava el Far de Buda. Quan un vaixell venia del sud, en deixar enrere el Cap de Peníscola, a trenta sis milles, ja en divisava la lluminària. Aquest indret era considerat una mar de naufragi pels pescadors.

Durant tota l'obra es pot copsar el contrast que s'estableix entre el passat i el present i ho podem constatar a través d'algunes anècdotes. Quan el Pepe Molina era jove, no hi havia gaire per triar “la feina del pare marcava, en gran mesura, la professió del fill. Ara bé, si el fill es volia dedicar a la mar, havia de tenir-hi una mínima afinitat”. El Ramon Forner que és calafat creu que “tant a la terra com a la mar, hi ha massa maquinària. Massa complicacions. Abans, es vivia i es treballava al mateix lloc”. No obstant això, és un fet que les noves tecnologies aplicades a la pesca són beneficioses per poder anticipar el temps atmosfèric que farà a la mar. Així com també es fa evident que l'evolució de les barques de vela i de rem a les de motor ha estat un gran avenç, i que els arts de pesca també s'han anat sofisticant.

El pescador estima i alhora tem la mar, hom diu que “la mar treballa el caràcter del pescador i enmig de la mar tothom s'ajuda”. Els mariners sempre l'han respectada, a la mar. Ramon Forner manifesta aquesta prudència quan diu que “en dies de mal temps, no vas a guanyar res, vas a prendre mal, ..., dels valents, no hi ha ningú que en pugui dir res. I dels covards, sí que en parlen. Perquè són vius”. Peret del Gel va estar diverses vegades a punt de morir i sentència que “la mar és traïdora que ho vol tot. La mar sempre mata”.

Per la seva part, Jordi Albiol considera que la pesca actualment és poc rendible, “abans, treballàvem i ens guanyàvem la vida. Ara no, ara et fots un fart de treballar i vas *enradere*. Molts de *gastos*, tot ha pujat una *barbaridat* i el peix ha baixat. I això s'aguanta perquè ningú compra cap barca. Perquè si fos com anys *enradere*, que compraven barques, aquí no en veuries cap”. En Peret del Gel afirma que la despesa més important per als pescadors és el gasoil del motor perquè se'n gasta massa. Un altre inconvenient per a la pesca és la contaminació de l'aigua tant del riu com la marina. Enric Navarro recorda que al Delta la pesca era molt abundant per les aportacions del riu Ebre però més recentment els abocaments de les indústries, els tractaments pels insectes, per les algues, pels cultius, especialment, els arrossars n'han contaminat les aigües i tot això desemboca directament a la mar. Lo Moro assegura que “el riu baixa enverinat, la indústria, la petroquímica i el turisme han fet la resta”. Tal com afirma Ximo, el Carboner, al Delta de l'Ebre hi ha desaparegut un vuitanta per cent de la fauna i un seixanta per cent de la flora per mor d'insecticides i herbicides. Els temps canvien i el pescador s'ha d'adaptar i ha d'aprendre a conviure amb altres col·lectius com l'ecologista perquè aquest també té l'objectiu de protegir i evitar l'explotació de determinats ecosistemes i conservar el medi. A més, el pescador també s'ha de cenyir i avenir-se a les restriccions i la regulació de la pesca que estableixen les autoritats pertinents.

Tot plegat basteix la microhistòria, la història petita de la gent de la costa. En aquestes narracions de mar trobam vivències, fets històrics, relats sobre la Guerra Civil, llegendes, supersticions, etc. A més a més hi descobrim bibliografia publicada sobre el món de la pesca, fotografies antigues, vocabulari i expressions marineres típiques, etc. d'alguns dels llocs que l'autor ha visitat. També coneixem cançons dedicades a personatges locals o a fets que s'han esdevingut i que han quedat fixats en la memòria col·lectiva de la localitat.

L'obra inclou vint-i-cinc dibuixos fets a llapis, que il·lustren cada una de les històries que conté aquest llibre. Les il·lustracions representen escenes realistes referides a la pesca, a llocs representatius i a la gent de barca i de mar. Val a dir que es tracta de dibuixos acurats, detallistes que juguen amb els relleus i els matisos. En certa manera, sembla que vulguin ser fotografies de les escenes que es descriuen a les narracions. A la coberta del llibre hi ha una il·lustració feta amb llapis de colors d'una marina composta per un far, el Far de Buda, dues gavines i la mar amb onatge. A la contracoberta també trobam detalls relacionats amb la mar. És destacable el fet que la primera lletra de la paraula amb què comença cada relat està decorada amb motius mariners, principalment peixos i estris de pesca.

Ja per acabar, volem posar de relleu que *Històries de mar de la Costa Daurada i el Delta del Ebre* ret un homenatge a la gent de la mar, esdevé un mirall de la seva particular idiosincràsia i recull aspectes diversos de la seva realitat quotidiana. A més, també fixa per escrit la memòria viva que l'autor ha sabut recollir i relatar novament. Amb la lectura de les diverses narracions podem extreure qüestions convergents i altres que divergeixen. Per una banda, a tall d'exemple, hi ha el tema dels emigrants pescadors que abandonaren una localitat de la costa tarragonina per establir-se en altres i tenir així un futur millor i, per l'altra, l'abundància de pesca que hi ha en algunes zones gràcies al seu particular ecosistema. Una idea que es repeteix sovint és el respecte, atàvic, que els pescadors tenen a la mar i la cabdal importància que atorguen al temps atmosfèric i al vent que bufa –mestral, llebeig, llevant...-. L'empremta que deixa el turisme en aquestes localitats tradicionalment pescadores i que n'esborra de manera irremissible la identitat és també una altra temàtica que trobam a diversos relats. L'obra, en conjunt, té una clara intencionalitat divulgativa i s'adreça a un públic lector ampli. Pel que fa al lèxic dialectal, l'autor aclareix el significat d'algunes paraules en notes a peu de pàgina i fa algunes referències al diccionari català-valencià-balear. Finalment observam que el llibre es clou amb un cal·ligrama que simulant un onatge que amaina diu: *Aquest llibre es va acabar d'imprimir a la impremta Pagès, d'Anglès, la Selva, a primers de setembre de 2015, quan, després de molts temporals, es comença a albirar la calma.*

[Margalida Coll Llompart](#)

Universitat de les Illes Balears

Històries de mar de la Costa Daurada i el Delta de l'Ebre

Ignasi Revés

Col·lecció la Talaia, 6. Edicions Sidillà.

La Bisbal d'Empordà, setembre de 2015

181 p.

ISBN: 978-84-942564-7-9